

Matoyðsl

POLITIKARAN TAKA STØRRI

Fólk eru troytt av, at øll ábyrgdin hongur á einstaklinginum, og eftirspurningur er eftir størri politiskum vilja á økinum, sigur Gunnhild Dahl Niclasen, BA í stjórnmálafrøði og MA í humanøkologi, um politisku líkasæluna, tá tað viðkemur umhvørvi og matoyðsl

ANNIKA KUNOY IM

ANNIKA@SOSIALURIN.FO

– Vit kunnu ikki fáa skil á umhvørvstrupulleikunum við skjótum loysnum. Dálking og ovurnýtsla krevja, at stór politisk stig verða tikið. Hetta merkir ikki, at einstaklingurin ikki kann vera við í tilgongdini, men verður arbeitt kollektivt, so verður munurin størri og boðskapurin kraftigari, sigur Gunnhild Dahl Niclasen, BA í stjórnmálafrøði og MA í humanøkologi.

Í februar mánaða í 2016 varð ein nýggj lóg samtykt í Fraklandi, sum bannar stórhandlur at blaka mat burtur og at stoyta bleikingarevni oman á matin. Í staðin skulu stórhandlar semjast um at geva matin til vælgerandi fegalsskapir. Gunnhild heldur, at vit í Føroyum eisini skulu tora at seta stór krøv og smíða lógir, sum trýsta fólk til at hugsa øðrvísi.

Hon greiðir frá, at beint fyri at Føroya Náttúru- og Umhvørvisfelag - har hon er nevndarlimur - varð endurstovnað í 2014, varð lítið og einki tosað um umhvørvið, men seinastu árin er ein stór hugburðsbroyting farin fram millum fólk. Nú er meir ljós varpað á trupulleikarnar, og fólk hugsa meir um at eta umhvørvissliga rætt. Tó, so eru fólk troytt av, at øll ábyrgdin hongur á einstaklinginum, og eftirspurningur er eftir størri politiskum vilja á økinum.

Nógur matur burturbeindur

40 prosent av framleidda matinum í heiminum í dag verður blakaður burtur aftur. Hetta er ein stórir trupulleiki, sum eisini er eksisterar í Føroyum. Tað eru fyra lið um at burturbeina mat. Tað fyrsta liðið er framleiðslan, har nógur matur verður burturbeindur av kosmetiskum og øðrum orsökum. Eisini verður nógur burturbeint, eftir at tað er flutt til Føroya, tí tað oyðilagast á ferðini. Orsøkin er, at handlarnir skulu síggja vakrir út, og brúkarin skal tíma at keypa vørna. Handlar burturbeina eisini, tá nýggj vøra kemur, vøra er skødd, og tá vøra nærkast haldfærisdato. Einstaklingar og húsarhald beina eisini nógvan mat burtur, og tað er fyrst og fremst tí, at vit liva í yvirflóð og ikki kenna til at hava ov lítið, heldur hon.

– Í dag er matur lætt atkomuligur, og vit vita ikki, hvat tað merkir at ganga svong. Eisini kenna vit lítið og einki til framleiðslu av mati og orkuna, sum verður lögð

í framleiðslu, tí maturin verður framleiddur aðrastaðni. Høvdur vit havt tað sambandi við matin, sum ein fær, tá ein framleiðir hann, so høvdur vit kent virðið á matinum á ein annan hátt, sigur hon.

– Tey, ið hava seyð, fiska ella hava eplaveltu vita, hvat arbeiði skal til fyri at framleiða mat, leggur hon afturat.

Nýta orkuna rætt

Tað hevur stóra ávirkarn á umhvørvið, at so nógur matur verður burturbeindur. Skal broyting fremjast á økinum, so er umráðandi at hugsað verður um, hvussu orkan verður nýtt.

– Vit nýta orkuna skeivt á fleiri mátar, tí vit framleiða ov nóg. Vit nýta orku til at brenna matleivdir, vit brúka olju at brenna við, og tá vit brenna, so dálkar tað umhvørvið við ymiskum útáti. Hesin burturbeindi maturin kundi í staðin verið etin av fólki ella djórum. Er talan um skal, leivdir og annað, so kundi tað verið gjørt til sankutøð, í staðin fyri at vit eisini nýta orku til at innflyta mold til landið, sigur Gunnhild Dahl Niclasen.

– Eitt annað dømi um, at tað politiska hevur haltað er, at vit enn onki biogassannlegg hava í Føroyum, tí vit tí fáa vit gagnnýtt meir í staðin fyri at dálka. Vit mugu brúka orkuna rætt og leggja hana á rætta stað, leggur hon afturat.

Sambært kanning um føroyingar og matoyðsl, sum Á

samtakið gjørdi í fjør, so siga 94 prosent av teimum spurdu seg koyra mat burtur, tí tey ikki klára at eta hann ella tí, at hann er farin um haldfærisdato. Størsta orsøkin til, at maturin verður burturbeindur er, at hann er farin um haldfærisdato. Kanningin vísti eisni, at kvinnur gera meira enn menn, og aldursbólkurin eldri enn 45 ár ger mest fyri at minka um sítt matoyðsl.

Úrslitið av kanningini er grundað á svar frá 400 føroyingum í aldrinum 15-80 ár kring landið, og niðurstøðurnar skulu eftir ætlan geva eina ábending um, hvussu umfatandi trupulleikin viðvíkjandi matoyðsl er í Føroyum.

Kanningin, sum A samtakið gjørdi í fjør, vísir, at allir føroyingar blaka mat burtur í størri ella minni mun.

– Vit framleiða ov nóg, nýta ov nóg týningarevni og nýta nógva orku upp á flutning og at brenna tað, ið síðani verður burturbeint. Fólk eru meir og meir varug við hendan risa stóra trupulleikan og eru áhugaði í øðrum móguleikum, sigur Gunnhild Dahl Niclasen.

Sum eitt dømi nevnið hon, at tað átti í nærsamfelagnum at verði móguligt hjá borgarum at sett egið grønmeti niður, lúka og tikið tað upp aftur saman. Fleiri valdu móguliga hetta í staðin fyri at fara í venjingarmíðstøð at venja.

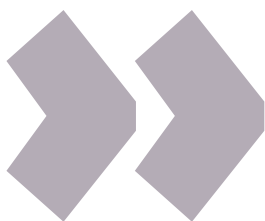
– Á hendan hátt spardu bøndir arbeiðsmegi, og hini fingur grønmeti við heim, sum tey høvdur størri virðing fyri, tí tey lögdu egna orku í framleiðsluna. Tað kundi elvt til, at vit oyðslaðu minni, sigur hon.

Brúka vit og skil

Gunnhild nevnið, at trupulleikarnir við umhvørvisdálking og matoyðsl eru so mikið stórir, at tørvur er á, at vit verða meir radikal og tora at taka víðgongdari stig enn til dómis at skifta mikrosøft lapparnar út við bummuls lappar, tí slíkar smáar broytingar eru ikki nokk.

– Eg sakni, at politikarar tora at taka ordiligar avgerðir og verja náttúruna, sum hon er, staðfestir Gunnhild Dahl Niclasen álvarsliga.

Sum áður nevnt, so merkir tað ikki, at vit sum einstaklingar ikki gera okkara til at dálka og oyðsla minni í gerandisdegnum, men besta ráðið, ið Gunnhild kann geva er, at vit hvør í sínum lagi brúka minni av øllum í gerandisdegnum. Hon greiðir frá, at tað als ikki nýtist at vera skerjandi og keðiligt at nýta minni, men heldur hinvegin, so er tað spennandi og gevandi at gera sítt til, at

“Tá man ruskar, so sær man, hvussu ógvusliga tað í veruleikanum verður oyðslað við mati og hvussu nógur fer til spillis”